

INCURSIUNE ÎN PROBLEMATICA ESENȚEI FEMININE ȘI A EGALITĂȚII DE GEN

ALINA-MONICA BĂRĂIAN*

Abstract:

Starting from the premise that women are definable by a set of innate attributes and that the idea of a strong woman is, in fact, a self-revelation that can be read through the way women act in the family and in society, in their various positions, we observe that the analysis of the feminine essence leads us, beyond the privileged role of identifying it with the family and with the function of ensuring the primary socialization for the descendants, towards a professional status of it, somewhat dedicated, namely the position of a teacher. Statistical analyses on the labour force within education systems confirm this aspect. Moreover, they reveal an overwhelming majority of female teachers, especially in terms of preschool and primary education.

However, the finding that the responsibility regarding the educable, both in terms of informal education and in terms of formal education, rests mostly with women, as they can structurally provide normative models of behaviour and benchmarks in the formation of attitudes, ensuring their transmission both through a rational and emotional mechanism, it brings to the fore a paradox of contemporary society regarding gender equality, regarding the chances of access to leadership positions in schools, women being still extremely poorly represented. The analysis of the causes, but especially of the effects of this phenomenon leads to the need to focus on correcting this aspect, the social impact being a pronounced one.

Keywords: human rights, women's rights, personal identity, discrimination, community, equal opportunities, socialization process, education system

Résumé :

Partant du postulat que les femmes sont définissables par un ensemble d'attributs innés et que l'idée d'une femme forte est, en fait, une révélation de soi qui se lit à travers la façon dont les femmes agissent dans la famille et dans la société, dans leurs différentes positions, on constate que l'analyse de l'essence féminine nous conduit, au-delà du rôle privilégié de l'identifier à la famille et à la fonction d'assurer la socialisation primaire de la descendance, vers un statut professionnel de celle-ci, quelque peu dédié, à savoir le poste d'enseignant. Les

---

* Prof. dr., Colegiul Național „George Barițiu” Cluj-Napoca, Romania, e-mail: alinabaraian@yahoo.com.

analyses statistiques concernant la structure de la main-d'œuvre au sein des systèmes éducatifs confirment cet aspect. De plus, ils révèlent une écrasante majorité d'enseignantes, notamment en matière d'enseignement préscolaire et primaire.

Cependant, le constat selon lequel la responsabilité de l'éducatif, tant en termes d'éducation informelle qu'en termes d'éducation formelle, incombe principalement aux femmes, car elles peuvent structurellement fournir des modèles normatifs de comportement et des repères dans la formation des attitudes, assurant leur transmission à la fois par un mécanisme rationnel et émotionnel, il met en évidence un paradoxe de la société contemporaine concernant l'égalité des genres, concernant les chances d'accéder aux postes de direction dans les écoles, les femmes étant encore extrêmement peu représentées. L'analyse des causes, mais surtout des effets de ce phénomène amène à s'attacher à corriger cet aspect, l'impact social étant prononcé.

Mots-clés : droits de l'homme, droits des femmes, identité personnelle, discrimination, communauté, égalité des chances, processus de socialisation, système éducatif

Femeia: poate fi definită utilizând cuvinte cheie precum ființa sau actualitatea care deține un *a priori* conferit de mister, viață, familie, emoție, grijă, organizare, intuiție, creativitate, altruism, dedicare și considerând că abia *a posteriori* își construiește succesul și percepția de *femeie puternică*?

Pornind de la acest mister, simțim provocarea investigării. Descoperirea pleacă de la sine, iar configurarea a ceea ce numim, în societatea contemporană, *femeie puternică* are o primă cheie de lectură în această descoperire de sine și relevare a sinelui la potențialitatea sa maximă. Incontestabil, această relevare este mereu plasată sub semnul condiționărilor sociale, pentru că mereu ne întoarcem spre ceilalți, de cele mai multe ori cu prea multă semnificație acordată confirmării, dar în posturi și *posturi* sociale, mai ales în cele de conducere. Fie că abordăm psihologia relațiilor, fie că ne plasăm în contextul psiho-social al universului relațional, legăturile de gen păstrează dimensiunea lor de mister investigat reciproc prin acceptare sau respingere, prin cooperare sau conflict, prin reușită sau eșec, prin bucurie sau tristețe. La scară macrosocială, *contextul* social configurat de mentalitate rămâne totuși decisiv pentru manifestare, dezvoltare și împlinire și reprezintă a doua cheie de lectură a dezvoltării misterului feminin.

Viața țintește decupajul de timp în care ne manifestăm în această lume, în care trăim pentru a o investi cu sens și a ne conferi sens. Cum trăirea ființei umane depășește cu mult biologicul, chiar dacă perpetuează acest biologic, femeia rezonază în construirea sensului, datorită celui *a priori* la care ne-am referit în deschiderea conceptuală a problemei, concretizat în instrumentul primar și fundamental al educației generațiilor din cadrul familiei, indiferent

că ne referim la familia tradițională sau la familia contemporană. Analizele etimologice arată că în limba română, de pildă, cuvântul *femeie* are rădăcina în cuvântul *familie*¹. Suprapunerea de sens între *femeie* și *familie* sugerează o gândire centrată matriarhal, care recunoaște, validează și valorizează rolul femeii în familie și societate. Totuși această analiză etimologică necesită o corectură de sens, care ar explica un paradox al societății românești, perpetuat de-a lungul timpului, legat de modul în care este privită și codificată în prejudecăți postura de gen. Femeii i se recunoaște rolul fundamental în familie, din perspectiva rolului socializator și educațional suprapus peste cel biologic, de a asigura prin naștere descendența generațiilor, însă aparenta ascendență a bărbatului se datorează apanajului forței, consacrat și reiterat astfel în majoritatea societăților. Depășind polemicile de gen, rolul de impregnare a sensului și semnificației lucrurilor și lumii și, implicit, de transmitere a valorilor și modelului cultural către descendenți, rămâne un rol privilegiat al femeii, care îi conturează și consfințește unicitatea de gen și specificitatea acestuia.

Componenta sensibilă și emoțională din mecanismul psihic al funcționalității femeii face posibilă, pornind de la cunoașterea și asumarea de sine, precum și de la cunoașterea celorlalți și a necesității raporturilor afective și sociale cu aceștia, adaptabilitatea, organizarea și gestionarea lucrurilor și a *facerii* de oameni, devenind generator și modelator al relațiilor noastre cu ceilalți. Aceste relații se modulează în cazul descendenților în funcție de nota afectivă implicată de *femeia-mamă*, de trăirile ei, de rezonanța ei, de empatia ei, de inteligența sa emoțională. Rolul *facerii* de oameni, cum îl numim aici, înseamnă mult mai mult decât rolul biologic al femeii, în sensul procreației, înseamnă construcția umanului în esența sa, reiterat cu fiecare copil educat și socializat primar în cadrul familiei până la faza de adult. Acest rol se extinde și se metamorfozează pe tot parcursul vieții sale, *femeia-mamă* rămânând reperul de eternă reîntoarcere în momentele delicate, în momentele de cumpănă, în ea identificându-se perpetuu sfătuitorul suprem, pentru că a fost și este și reperul edificator al personalității noastre. *Femeia* transmite, imprimă, impregnează mintea și sufletul ei în ceilalți, necesitând astfel o dezvăluire de sine pronunțată și care, chiar o vulnerabilizează, pentru că dăruiește, dar și primește impactul celorlalți asupra ei și remodelându-l specific și în direcția corectă. În consecință, dacă ne propunem o monografie a femeii, o analiză minimală a câmpului afectiv al femeii în epoca actuală,

¹ Sursa: *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009

luând ca premisă modificările structurale ale ființei umane determinate social și cultural, în sensul deja menționat de a ne raporta la femeie ca la o ființă care întruchipează, mult mai mult decât oricând, raționalitatea și pragmatismul, această nouă monografie este necesară.

Ca nuanțare prin particularizarea temei enunțate anterior, putem releva imaginea femeii în cultura noastră actuală și din perspectiva conceperii relațiilor ei afective în raport cu celălalt. Contextul este configurat de tendința omului occidental actual care tinde să conceapă iubirea preponderent hedonist, configurată ca plăcere, iar ceea ce istoria culturii occidentale consacră drept *sentiment de iubire* pare a fi prezent actualmente, mai degrabă într-o formă metamorfozată, cu o nuanță în proximitatea actului manipulării. Consecințele de ordin metafizic și psihologic generate de acest aspect, dacă le privim din perspectiva raportului subiect-obiect, sunt oarecum contradictorii dezideratului social de afirmare a femeii, de avea parte de echitate cu bărbatul în ceea ce privește funcțiile, veniturile, statusul și recunoașterea socială. Deși ar părea revolută, totuși, prezumția raportării la celălalt, în special la statutul femeii privită ca obiect, rămâne destul de prezentă. Încă din Antichitate, de la Platon² se consideră că iubirea determină o prefacere a celuilalt în lucrul iubit, în obiect al iubirii, practic un transfer de imagine a noastră asupra celuilalt, încercând să îl aducem /reducem la ideea noastră despre persoana respectivă și, pe care eronat îl proiectăm în mintea noastră să ne semene excesiv, ceea ce determină o stare existențială diferită. Proiecția legată de similitudini între parteneri este justificată psihologic și social deoarece sunt necesare firele comune care să facă posibilă conectarea și funcționalitatea relației. Însă o raportare corectă trebuie să implice luciditatea necesară de a evita reducerea celuilalt la felul în care ni-l imaginăm și ni-l dorim noi să fie, și mai degrabă de a-l conserva în specificul său, pentru a avea mereu ce descoperi și a putea păstra vie relația, ferindu-o de rutină și de destrămare. Oricum, constatăm că relația specifică de iubire implică doza ei de manipulare, deoarece mecanismul ei pare a fi ca și cum subiectul care inițiază o relație practic aruncă plase pentru a acapara obiecte care să îi semene și pe care să le posede. În acest demers manipulatoriu al iubirii, pe parcursul vieții sale fiecare persoană joacă rolul de manipulator, cel mai adesea, în funcție de rolul de gen. Astfel, în cazul partenerului de gen masculin, care rămâne preponderent cel care abordează, rolul de manipulator pare a fi mai frecvent, în timp ce femeii, ea fiind preponderent cea abordată, rolul de manipulat îi revine repetitiv. Este de remarcat că, adesea, bărbatul este evaluat pentru ceea ce este, conferindu-i-se

² A se vedea Platon, *Banchetul*, București, Editura Prietenii Cărții, 1999

cumva o esență de ordin ontologic, în timp ce femeia este evaluată prin prisma a ceea ce face, a utilității ei, deci investită cu o esență de ordin pragmatic. Desigur că excepțiile de la această constatare generală sunt admise și prezente. Însă, consecința acestui *joc de rol*, cum l-am putea numi în relația afectivă este că mai întotdeauna posesia provoacă în timp diluare, deoarece partenerii sunt mai mult niște disimulați în acest rol, pentru că așa o cere cutuma modelată social și cultural. Disimularea conduce la o etică oarecum alterată a relațiilor afective și, implicit a celor interumane, deoarece pune bazele unei dialectici de tip stăpân-supus, cel mai adesea în defavoarea femeii. Disimularea exclude în primul rând reciprocitatea, furnizând o relație de iubire neautentică, apoi lipsește al doilea aspect esențial pentru relația afectivă, respectiv împărtășirea, astfel încât relația pierde conotația afectivă și devine una formală și supusă compromisului. În consecință, identificăm o rată mult mai mare a numărului femeilor, decât a bărbaților, dezamăgite de calitatea și durata relațiile lor afective, nemulțumite, mereu idealizând și sperând la o împlinire afectivă care întârzie să apară sau dacă apare, pare că factorul timp este cel mai mare dușman al acesteia. Dacă în plan psihologic și afectiv, efectul rezidă în imposibilitatea funcționalității relațiilor de durată, în plan social asistăm la instabilitatea accentuată a cuplului, creșterea ratei divorțurilor și a numărului de familii monoparentale, în care femeia-mamă este cea care rămâne cel mai adesea mai asumată social din perspectiva sarcinii îngrijirii și educării copilului/copiilor, diminuarea semnificației sociale a instituției familiei, despre care știm că este fundamentată în modelul nostru cultural occidental pe relația determinată de sentimente de afecțiune împărtășite de parteneri.

Fructificând această sferă a unei analize psihologice, cu nuanțe metafizice, în privința profilului femeii, putem identifica o altfel de configurare a esenței feminine, marcate de *intuiție, creativitate, organizare, altruism*, așa cum poate fi surprinsă în chip magistral printr-un portret al *femeii-dascăl* în societatea actuală. Este un truism faptul că profesia de dascăl este un apanaj al femeilor în majoritatea statelor lumii, ele fiind preponderente procentual la catedră în raport cu bărbații. Societatea contemporană privită ca eră a globalizării presupune o reconfigurare și o readaptare a sistemului educațional. Cantitatea uriașă de informații survenită în urma evoluției fără precedent a științei și a tehnicii în societatea informațională, coroborată cu actualul context marcat de schimbările generate de pandemia de COVID-19, un context neprevăzut care produce, mai ales, consecințe emoționale, necesită o capacitate de adaptare uriașă din partea dascălilor. Adaptabilitatea trebuie să fie manifestă atât în sens cognitiv, cât și psihologic, constând în selecția informațiilor, interpretarea,

filtrarea, transferul și aplicarea acestora, dar și prezentarea într-o manieră cât mai atractivă și în stare de confort psihologic, pentru a veni în ajutorul noilor generații, puternic marcate și chiar dezorientate de contextul precizat. Dincolo de provocările societății contemporane, dascălul trebuie să ofere model și alternativă în același timp, cu alte cuvinte un element vechi și totuși nou – esența educației. Filtrarea conținutului curricular de predare nu este suficientă dacă nu este însoțită de metode care să îi deprindă pe tineri cu o gândire orientată spre rezolvarea de probleme, spre dezvoltarea unor abilități centrate pe demersul de a face față tipului nou de viață socială și, mai ales, de un cadru emoțional adecvat. Din perspectiva caracteristicilor enunțate mai sus, cu scopul descrierii esenței feminine, putem conchide că personalitatea acesteia se pliază în chip fericit vocației de dascăl. Fie că ne raportăm la pericolul ca elevii să exceleze la o anumită disciplină, fără a putea soluționa probleme cotidiene sau a se adapta în situații concrete de viață, fie că analizăm formarea componentei valoric-morale, care este în risc de a rămâne într-un plan secund, tributară unui sistem centrat mai degrabă pe economic decât pe social, este evident că educația pentru valori și starea de bine trebuie să fie axa prioritară a sistemului de învățământ pentru a putea configura și urma idealul educațional.

Fundalul societății contemporane mediatice, informatizate și globalizante relevă ca elemente defnitorii interdisciplinaritatea, interferențele de ordin socio-cultural, înalta tehnicizare, dar și virtualizarea relațiilor, care aduce o răceală a relațiilor interumane, a raporturilor emoționale, o disrupție a relaționării între semeni și un risc de pierdere treptată a aceluia ceva care ne face oameni. Individul trebuie format să facă față unui timp care se scurge prea repede pentru a-l putea asuma și unui spațiu tot mai tensionat, dar dinamic, interesant și provocator prin existența convergențelor și divergențelor multiple. Femeia, în calitatea ei de generator de viață și configurator de caractere este cea care are nobila misiune de a fi principalul agent socializator și educativ, atât în ipostaza sa privilegiată, a maternității, dar și în postura, la fel de privilegiată, de dascăl. Iar dictonul „Un învățat are două datorii: să învețe el neconținut și să învețe neconținut pe alții” (Iorgu Iordan) rămâne un adevăr etern al educației, perpetuat prin eternul feminin ca motor al acestui proces edificator al ființei umane.

Argumentele științifice legate de ponderea femeilor care activează în sistemele de învățământ sunt covârșitoare. Astfel, dacă luăm ca reper *Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România 2019 – 2020*, constatăm următoarele aspecte: „Pe niveluri de învățământ, cele mai multe

cadre didactice femei profesază în învățământul preșcolar (99,7%) și primar (91,1%). În învățământul gimnazial, la nivel general, 73,5% din personalul didactic sunt femei, dar procentul este cu 12,7 puncte procentuale mai mare în învățământul special. În învățământul liceal, numărul cadrelor didactice de sex feminin este mai mare în școlile din mediul urban (72,3%) față de cele din mediul rural (67,8%) (...). Dezechilibrul de gen în profesia de cadru didactic este un aspect care definește majoritatea sistemelor educaționale. În general, proporția relativ scăzută a bărbaților este prezentă la toate categoriile de vârstă a cadrelor didactice și pentru toate segmentele educaționale, ușor mai pronunțată în rândul celor mai tineri. De pildă, în 2018, la nivelul ISCED 1, marea majoritate a cadrelor didactice din UE sunt femei, cele mai mici proporții fiind în Grecia (71,8%), Luxemburg (75,9%), dezechilibrul de gen fiind cel mai mare în Italia (95,5%), Ungaria (96%) și Lituania (96,8%). România și Bulgaria înregistrează cea mai mare pondere din Europa a personalului didactic feminin din învățământul preșcolar, valori apropiate având Ungaria (99,6%), Slovacia (99,5%), Malta și Cipru (99,4%), Lituania și Letonia (99,2%).”³ Studiile de gen ne conduc în proximitatea conceptului de deontologie didactică, aceasta necesitând așadar, dincolo de raportarea la aspectele pur teoretice legate de menirea vocațională a dascălului în realizarea actului didactic, spre analiza situațiilor concrete în care este pus și necesitatea circumscrierii unor atitudini și decizii obiective.

Un aspect extrem de important în asumarea rolului dascălului este configurarea cadrului emoțional necesar dezvoltării copilului în perioada școlarizării, aspect ce explică și ponderea covârșitoare a femeilor-dascăl în special la nivelul preșcolar și primar, niveluri de învățământ care au ca grup țintă - copiii. Să ne reamintim că etapa școlarității din viața copilului este decisivă în procesul de socializare. Școala este considerată agentul principal al socializării secundare, care împreună cu socializarea primară a copilului asigurată de familie realizează intervenții decisive în mecanismul psiho-social prin care copilul devine adult, persoană asumată, conștientă de sine, capabilă de interacțiuni de calitate cu ceilalți și de a-și însuși modelul cultural în care s-a născut. Conturarea idealului educațional, așa cum o regăsim în legislația românească⁴ specifică educației, confirmă acest aspect semnificativ, astfel încât, dacă urmărim finalitățile educației timpurii, de pildă, descoperim accentul pe

³ *Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2019 – 2020*, pp 49-50, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2020/Transparenta/Stare%20invatamant/Stare%20preuniversitar_rev_5.07.2021.pdf

⁴ A se vedea *Legea Educației Naționale*, nr1/2011, articolul 2, aliniat 3, p. 1.

nevoile emoționale și de integrare socială ale copilului: „Educația timpurie asigură dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a personalității copilului, în acord cu ritmul propriu și cu trebuințele sale (...). În acest context, finalitățile educației timpurii vizează o serie de aspecte care se constituie în premise ale competențelor-cheie ce urmează a fi formate, dezvoltate și diversificate pe traseul școlarizării ulterioare: descoperirea de către copil a propriei identități, exersarea autonomiei și dezvoltarea unei imagini de sine pozitive, exersarea abilităților sociale prin interacțiunea cu alți copii și cu adulți, încurajarea curiozității, a atitudinii active și a explorării mediului apropiat/familiar, ca bază pentru experiențe autonome de învățare, achiziționarea de cunoștințe, capacități și deprinderi, necesare la intrarea în școală și pe tot parcursul vieții.”⁵ În acest sens, mecanismul specific personalității feminine se pliază perfect peste convingerea că profesorul este omul care deține una dintre cheile socializării individului, mai mult, trebuie să ofere modele normative sau repere axiologice de comportament și atitudinale, iar acestea trebuie transmise atât pe canalul rațional, cât și pe cel emoțional, cultivând empatia, comportamentul asertiv, toleranța, nondiscriminarea, întrajutorarea semenilor. Așadar, responsabilitatea în privința educației copilului, atât în ceea ce privește educația informală, cât și în ceea ce privește educația formală revine, în mare parte, femeilor și se asumă în ierarhia rolurilor ca rol social fundamental, cu precădere în direcția asigurării transmiterii și multiplicării modelelor culturale, asigurării stării de bine și a generării de schimbări pozitive în societate prin înlăturarea diferențelor, prejudecăților, etichetărilor și discriminărilor.

Rememorând și luând ca reper și afirmația lui Nelson Mandela: „Educația este cea mai puternică armă pe care o putem folosi pentru a schimba lumea”, putem conchide că specificitatea femeii în societate este furnizată de capacitatea acesteia de a-și folosi intuiția și creativitatea în sensul formării și educării generațiilor, fără a-i fi îngrădite drepturile, fără a fi supusă discriminării de gen sau altor practici degradante. Perpetuarea acestor practici în diversele tipuri de societăți este un afront adus naturii umane și, implicit, educației în calitatea ei de element intrinsec al acestei naturi, definibile prin prisma cugetării, reflexivității și creației culturale. Capacitatea de alegere și de luare a deciziilor nu trebuie să se materializeze niciodată în alegeri care să ia în calcul subiectivisme de tipul diferențele gen, ci, mai degrabă să țină cont de aprecierea corectă și obiectivă a rolurilor de gen, în funcție de specificitate și

⁵ Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea Curriculumului național. *Cadrul de referință al Curriculumului național*, Anexa OME 3239/2021, cap. 2.3, p. 16.

circumscrierea realistă a acestora, astfel încât recunoașterea statusului femeii în societate să se realizeze prin practici sociale care să egalizeze șansele de acces la domenii de muncă, la poziții în ierarhii ocupaționale și instituționale, la recunoaștere și prestigiu social, în funcție de meritele și capacitățile femeilor respective.

Aceste specificații intervin ca necesare dacă restrângem segmentul de analiză la postura de conducere a femeilor în sistemul educațional. Dacă statisticile arată o pondere covârșitoare a femeilor-dascăl în majoritatea țărilor lumii, avem surpriza să observăm că statisticile înclină diferit balanța în ceea ce privește numărul femeilor care ocupă posturi de conducere, în cadrul sistemelor de învățământ. Într-o referire la această temă, Tony Bush observă, surprinzător, am spune, că „Leaderhipul educațional în democrațiile vestice a fost dominat de ceea ce Lumby și Coleman (2007) numesc *norma bărbatului alb din clasa de mijloc*. Femeile sunt exagerat de nereprezentate în pozițiile de conducere din educație în majoritatea țărilor de pe fiecare continent.”⁶ Așadar observăm, ca aspect problematic, prezența inadvertenței dintre numărul femeilor care îmbrățișează rolul de profesor și reprezentarea acestora în funcțiile de conducere, chiar și acolo unde ne-am aștepta mai puțin, adică în cadrul democrațiilor occidentale, despre care știm că sunt definite prin consacrarea principiului respectării drepturilor omului și promovarea egalității de gen. Cauza dominației bărbaților în funcțiile de conducere este identificabilă în asocierea generică a managementului cu un rol adecvat masculin, deoarece bărbatul deține forța și puterea necesare pentru a conduce grupul, pentru a asigura acoperirea nevoilor grupului, și, implicit, pentru a-și exercita autoritatea asupra acestuia, o stereotipie care se perpetuează societal din generații în generații și rămâne dificil de dislocat chiar și în societățile contemporane, democratice. Mai mult, este interesant de analizat chiar percepția femeilor care reușesc să depășească aceste bariere și să ajungă să dețină funcții de conducere: Lumby și Coleman (apud Tony Bush, 2015) afirmă că „jumătate dintre femeile director intervievate în 2004 sunt conștiente de respingerea și/sau surprinderea colegilor, semenilor și a altora când văd o femeie într-o poziție de conducere.”⁷ Cu alte cuvinte, chiar și în cazul depășirii acestor bariere și poziționării *de facto* a femeilor în funcții de conducere în sistemul de învățământ, acestea rămân în continuare

⁶ Tony Bush, *Leadership și management educational. Teorii și practice actuale*, Editura Polirom, Iași, 2015, p. 45.

⁷ Lumby și Coleman apud Tony Bush, *Leadership și management educational. Teorii și practice actuale*, Editura Polirom, Iași, 2015., p. 45.

victimele stereotipurilor, ceea ce le îngreunează exercitarea rolului/rolurilor și le generează dezavantajul unei poziții vulnerabile în instituția respectivă, dar și în sistemul respectiv. Pornind de la ideea că preponderența bărbaților în managementului sistemului de educație este evidentă, o analiză mai profundă a consecințelor acestor stereotipuri ne conduce la ideea că direcțiunea școlii cantonată într-un sistem predominant masculin pierde, în detrimentul școlii și al educației, legătura cu menirea femeii - dascăl de la catedră, Boyd (apud Tony Bush, 2015) conchide: „Abilitățile și potențialul valoric al femeilor pe care le-am enunțat în paragrafele anterioare, ca fiind definatorii și intrinsece vocației de dascăl riscă să fie diminuat ca impact în rândul educabililor în școlile cu directori bărbați, unde (...) administrația școlilor a devenit mai preocupată de ierarhii, control și eficiență decât de probleme ce țin de curriculum, pedagogie și valori educaționale)”⁸. Am putea spune că datorită asocierii conducerii școlii cu un rol preponderent masculin, birocrăția câștigă teren. Or, dacă ne reamintim consecințele birocratizării excesive așa cum sunt surprinse de criticile aduse de sociologi teoriei birocrăției de către R. Merton, se ajunge la un ritualism în detrimentul elevului, dascălului și al părintelui. Regulamentele sunt postulate mai presus de persoane, iar relațiile devin excesiv de formale într-un ritualism care dezumanizează omul. Birocratizarea excesivă determină indivizii să fie mai axați pe apărarea propriilor interese decât pe acțiuni derulate pentru beneficiul organizației în ansamblu și îi expune unui orgoliu care le conferă rezistență la schimbările rutinelor existente. În tendințele birocratice se accentuează formalitatea în detrimentul relațiilor interpersonale calde și umanizate, respective, se ignoră circumstanțele speciale și nuanțele anumitor cazuri în favoarea masei⁹. Scopul fundamental, care vizează formarea competențelor elevilor cu includerea pe lângă cogniție și deprinderi și a componentei atitudinale, riscă să nu fie atins, mai ales pe acest segment, deoarece mesajul emoțional pe care femeia este capabilă să îl livreze, poate să aibă de suferit.

Dacă depășim sfera sistemelor de învățământ din statele cu sisteme politice democratice și, în general, din lumea occidentală, și ne referim la state guvernate de regimuri politice totalitare, respectiv autoritare, în care încălcarea drepturilor omului și discriminarea de gen sunt omniprezente, situația femeii, în privința accesului la funcții de conducere în școli și în sistemul de învățământ, este mult mai dramatică: „(...) Administrația educațională este

⁸ Ibidem.

⁹ Robert K. Merton (1957). *Teoria socială și structura socială*. Glencoe, IL; Presă gratuită. pp. 195–206. arhivat din originalul pe 27 decembrie 2012.

considerată în continuare o ocupație masculină în multe țări”. Cercetările lui Coleman, Qiang și Li (1998) arată că nu există nicio directoare în toate cele 89 de școli gimnaziale din cele trei județe ale provinciei Shaanxi din China. Moorosi (2007) afirmă că femeile lider din Africa de Sud se confruntă cu un „stereotip tradițional”, ce asociază conducerea unei școli cu masculinitatea.¹⁰ Analizând contextul totalitar, care accentuează discriminarea de gen și încalcă egalitatea șanselor de acces ale femeilor la funcții de conducere în domeniul educațional, rezultă, nu întâmplător, în baza argumentării asocierii dintre masculinizarea managementului educațional și modelul birocratic, faptul că în China, Africa de Sud și în mare parte din America de Sud modelul de management preferat și aplicat în școli este cel birocratic și centralist, care afectează eficacitatea respectivelor sisteme¹¹.

Cum modelul birocratic „începe să pară arhaic”¹², alternativele contemporane de management performant în școli se centrează, mai degrabă, pe un management al cărui accent se deplasează de pe macrosistem și centralizare pe școala văzută ca microsistem cu nevoile sale circumscrise local, în funcție de specific, pe un microunivers descentralizat cu o desprindere de sfera ierarhică a sistemului, de formalismul excesiv și de tendința de a fi o instituție totală, închisă. Un management al școlii axat pe flexibilizarea deciziilor, atenția la detalii, respectarea principiului după care fiecare educabil contează și are șanse egale de acces la educație cu ceilalți, promovarea unei școli deschise spre comunitate, care este un organism viu prin interacțiuni multiple în cadrul structurii sociale din care face parte, este cel dezirabil. Un astfel de management poate fi practicat cu succes de femei, în măsura în care calitățile feminine se pliază pe aceste nevoi de deschidere și de flexibilizare, desigur fără a ne încadra într-un canon rigid din care să excludem bărbații. Însă, din perspectiva acestei analize, într-o lume în care în sistemele educaționale rolul regândirii acestora în direcția formării copiilor astfel încât să rezulte pentru societate mai mult decât oameni purtători de cunoștințe, adică oameni care manifestă umanitatea din om, într-o lume tot mai tehnicizată și mai robotizată care riscă o răceală a relațiilor interumane și consecințe intergrupale și societale nedorite, pare a reveni mai degrabă femeilor.

Așadar, alternativa *femeii puternice*, care să înfrunte stereotipurile și care să configureze mecanismele familiei și ale grupurilor din care face parte, în conformitate cu apanajele sale, respectiv grija, căldura, intuiția,

¹⁰ Tony Bush, *op. cit.*, p. 45.

¹¹ *Ibidem*, p. 64.

¹² Anthony Giddens, *Sociologie*, Ed. Bic All, București, 2001, p. 322.

creativitatea, altruismul, se construiește a posteriori prin depășirea constrângerilor de mentalitate. Constatarea că ponderea femeilor în calitate de dascăli în sistemul de învățământ, pe toate nivelurile este covârșitoare, dar ponderea femeilor în funcții manageriale în școli este în continuare scăzută relevă paradoxul unei recunoașteri parțiale a meritelor femeii în societate. Unghiul de abordare a drepturilor femeilor, în direcția corectării unor mentalități eronate și injuste și în direcția egalizării reale a șanselor de acces la funcții cu bărbații, trebuie să țină cont pe de-o parte de relevarea și recunoașterea aspectelor identitare a acestora, pe de altă parte de impactul social pe care configurarea de gen a femeilor îl produce la scară istorică.

Bibliografie:

Anthony Giddens, *Sociologie*, Ed. Bic All, București, 2001 <https://www.edu.ro/etichete/legisla%C8%9Bie>

Legea Educației Naționale, nr. 1/2011

Platon, *Banchetul*, București, Editura Prietenii Cărții, 1999

Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2019 – 2020, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2020/Transparenta/Stare%20invatamant/Stare%20preuniversitar_rev_5.07.2021.pdf

Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea Curriculumului național. *Cadrul de referință al Curriculumului național*, Anexa OME 3239/2021

Robert K. Merton (1957). *Teoria socială și structura socială*. Glencoe, IL; Presă gratuită. arhivat din originalul pe 27 decembrie 2012

Tony Bush, *Leadership și management educațional. Teorii și practice actuale*, Editura Polirom, Iași, 2015